

Ірина Іванівна Задніпрянець,
методист НМЦ природничо-математичної освіти
ІППО Київського університету імені Б.Грінченка,
керівник творчої групи вчителів
Маргарита Володимирівна Ігнат'єва,
учитель фізики СШ № 314 м. Києва
Юлія Броніславівна Северенчук,
учитель фізики СЗШ № 210 м. Києва

**Модуль 1. Коливальний рух. Вільні коливання. Амплітуда, період, частота.
Коливання вантажу на пружині (90 хв)**

УЕ	Навчальний матеріал, мета, завдання	Коментарі для учнів
УЕ0	<p>Мета</p> <ul style="list-style-type: none"> • сформувати поняття коливального руху та його найпростішого виду – гармонічного руху матеріальної точки; • з'ясувати властивості такого руху, умови існування вільних коливань, основні характеристики; • закріпити одержані знання під час розв'язування задач на визначення величин, що характеризують коливання. 	
УЕ1	<p>Коливання – це фізичний процес, під час якого стан тіла (або системи тіл) точно або наближено повторюються через певні інтервали часу.</p> <p>Механічні коливання – це такий рух тіл, під час якого через рівні інтервали часу координати тіла, його швидкість і прискорення набувають вихідних значень.</p> <p>Періодичними називають коливання, що повторюються через однакові інтервали часу.</p> <p>Вільними називають коливання, які відбуваються під дією внутрішніх сил коливальної системи після короткочасного впливу зовнішньої сили.</p> <p>Гармонічними називають коливання, в яких зміни фізичних величин відбуваються за законами синуса або косинуса.</p> <p>Умови виникнення вільних коливань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • система повинна перебувати біля положення стійкої рівноваги; • сили тертя (опору) мають бути достатньо малими. 	<p>Навести приклади періодичних, вільних, гармонічних коливань;</p> <p>записати в зошит.</p>

<p>УЕ2</p>	<p>Фізичні величини, що характеризують коливання</p> <p>Зміщення – x – відстань від положення рівноваги до положення тіла в даний момент часу; $[x] – 1 \text{ м}$.</p> <p>Амплітуда – максимальне значення фізичної величини, яка змінюється за гармонічним законом (максимальне зміщення тіла від положення рівноваги) (мал. а).</p> <p>Період – T - фізична величина, що чисельно дорівнює інтервалу часу одного повного коливання; $[T] = 1 \text{ с}$. (мал. б)</p> <p>Частота – ν – відношення кількості коливань до інтервалу часу, протягом якого вони виконуються: $\nu = N/\Delta t;$ або кількість повних коливань за одиницю часу: $\nu = 1/T$; $[\nu] = 1 \text{ Гц} (1 \text{ с}^{-1})$.</p> <p>Циклічна частота – ω – фізична величина, що чисельно дорівнює кількості коливань за 2π секунд: $\omega = 2\pi/T = 2\pi\nu;$ $[\omega] = 1 \text{ рад/с}$.</p> <p>Фаза – φ – фізична величина, що показує, яка частина періоду пройшла від початку коливань (визначає стан коливальної системи в будь-який момент часу) (мал. с).</p>		<p>Основні величини, одиниці вимірювання і формули записати в зошит.</p> <p>Виконати малюнки в зошиті, записати формули.</p>
<p>УЕ3</p>	<p>В процесі механічних коливань періодично змінюються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • координата $x = x_m \sin \omega t$, • x_m - амплітуда зміщення; • швидкість $v = v_m \cos \omega t$, • v_m - амплітуда швидкості; • прискорення $a = a_m \sin \omega t$, • a_m – амплітуда прискорення. 		<p>Рівняння записати в зошит.</p>
<p>УЕ4</p>	<p>Рівняння вільних коливань</p>	<p>Розв'язання</p> <p>Рівнодійна яких сил, що повертає тіло, виведене з положення рівноваги :</p> <p>1 тіло підвішене на нитці;</p>	<p>Повторення курсу 8 кл.</p>
<p>УЕ5</p>			

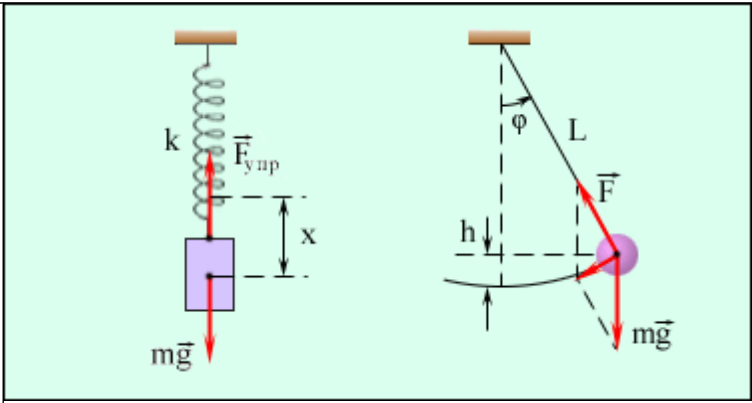
		<p>2 тіло закріплене на пружині?</p> <p>Деформація – зміна форми тіла під дією прикладеної зовнішньої сили. Під час деформації виникає сила пружності, яка намагається повернути тілу початкову форму, отже вона напрямлена у бік, протилежний зміщенню частинок тіла. Величина сили пружності визначається за законом Гука $(F_{пр})_x = -kx$, де k – жорсткість, x – видовження.</p>	
УЕ6	<p>Коливання вантажів на пружині</p> <ul style="list-style-type: none"> • модель– матеріальна точка на пружині; • коливальна система складається з тіла масою m та пружини жорсткістю k; • вільні коливання відбуваються тільки під дією сили пружності, яка напрямлена 	<p>Розв’язування задач</p> <p>1 За 24 с перший маятник зробив 12 коливань, а другий – 16 коливань. Визначити період і частоту коливань кожного з маятників.</p> <p>2 За графіком коливань знайти період, амплітуду, визначити частоту коливань; записати рівняння коливань (учням можна роздати різні</p>	<p>Розв’язування задач на дошці.</p> <p>Розв’язати задачі в зошиті.</p> <p>Якщо не всі задачі були розв’язані в класі, можна запропонувати їх розв’язати вдома за бажанням.</p>

	<p>протилежно зміщенню тіла; період коливань $T = 2\pi\sqrt{\frac{m}{k}}$, де m – маса тіла, k – жорсткість пружини.</p>	<p><i>графіки</i>). 3. Написати рівняння гармонічних коливань тіла, що за 10 с здійснює 5 коливань. Максимальне його відхилення від</p>	
	<p>УЕ7</p>	<p>положення рівноваги в момент часу $t = 0$ дорівнює 20 см. 4. Матеріальна точка здійснює коливання, що описуються рівнянням $x = 0,06 \cos \pi t$ (м). Визначити амплітуду, циклічну частоту, частоту, період коливань. Знайти зміщення в момент часу $t = 2$с. 5. Визначити період і частоту коливань тягарця масою 400 г, що коливається на пружині жорсткістю 160 Н/м. 6. Визначити період коливань вантажу масою 2 кг, підвішеного на пружині, якщо пружина під дією сили 40 Н розтягнулась на 8 см. 7. Визначити масу вантажу, який на</p>	

		пружині жорсткістю 980 Н/м здійснює 10 коливань за 4 с.	
УЕ8	Домашнє завдання (згідно наявних підручників)		

Картка вчителя

УЕ	Зміст	Методичні зауваження
УЕ0	<p>Мета:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сформувати поняття коливального руху та його найпростішого виду – гармонічного руху матеріальної точки; • з'ясувати властивості такого руху, умови існування вільних коливань, основні характеристики; • закріпити одержані знання під час розв'язування задач на визначення величин, що характеризують коливання. <p>Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.</p> <p>План уроку:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. сформувати поняття коливального руху та його найпростішого виду – гармонічного руху матеріальної точки; 2. з'ясувати властивості такого руху, умови існування вільних коливань, основні характеристики; 3. ввести поняття пружинного маятника, формулу періоду коливань пружинного маятника; 4. закріпити одержані знання під час розв'язування задач на визначення величин, що характеризують гармонічні коливання та коливання вантажу на пружині. 	
УЕ2	Демонстрації	

- 1 Колювання вантажу на пружині.
- 2 Колювання маятника.

УЕ7

Розв'язування задач

1 Дано:

t = 24 с	$T_1 = \frac{t}{n_1} = \frac{24}{10} = 2,4$ с	$T_2 = \frac{t}{n_2} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$T_1 = 1,5$ с	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	
$n_1 = 10$	$n_2 = 11$	$v_1 = 1,54$ м/с	$v_2 = 0,5$ м/с				Графік $x(t)$													$\frac{t}{n} = \frac{24}{10} = 2,4$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с	$\frac{t}{n} = \frac{24}{11} \approx 2,18$ с

УЕ8 Домашнє завдання (згідно наявних підручників)
 Якщо не всі задачі були розв'язані в класі, можна запропонувати їх розв'язати вдома за бажанням.